

КЛАСИЧНИЙ
ПРИВАТНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ISSN 1992-5786

ПЕДАГОГІКА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У ВИЩІЙ І ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛАХ

Збірник наукових праць

Випуск 74

2021

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Н. І. Пазур

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

ІСТОРІО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННЮ.....8

К. В. Гриньова, Т. І. Свирьдова

HISTORICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING TO PROVIDE
A FAMILY (HOME) FORM OF SECONDARY EDUCATION IN CANADA.....14

І. Б. Карук, К. А. Колеснік

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТЬОГО НАПРЯМУ

«ОСІТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВ» У ПРОЦЕСІ

ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ТА ГРУПОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....19

Л. Д. Костенко

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА УКРАЇНИ

В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ.....23

І. В. Таможська

ПРИВАТ-ДОЦЕНТУРА ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ НАЙВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

У ВІТЧИЗНЯНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ:

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ.....28

Д. С. Федун

ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗВО УКРАЇНИ

В 60-ТІ–80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ.....33

О. С. Цокур

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КАР'ЄРИ ВЧИТЕЛІВ ДЕРЖАВНИХ,

ПРИВАТНИХ І КАТОЛИЦЬКИХ ШКІЛ В АВСТРАЛІЇ.....40

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ

Ю. О. Блудова, О. О. Ільїна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН

У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МЕТОДОМ ТІМБІЛДІНГУ.....45

Ю. Д. Бойчук, О. С. Казачінер, А. І. Галій

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....49

О. І. Бондаренко, О. О. Сергеева

ДАТСЬКІ EFTERSKOLE ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.....54

УДК 371.018.37:37.026

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.10>**О. І. Бондаренко**викладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3
факультету лінгвістики

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

О. О. Сергєєвавикладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3
факультету лінгвістики

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДАТСЬКІ EFTERSKOLE ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Статтю присвячено основним напрямкам змін, що відбулися в освітніх навчальних закладах Данії, починаючи з Другої світової війни й дотепер. Проаналізовано перспективи подальшого розвитку цих закладів у Данії та у світі завдяки універсалізму освітніх ідей, які походять від ґрунтвейгівської концепції школи, на все життя. Також у статті викладено унікальну педагогіку школи Efterskole в Данії, що демонструє високоякісну освіту для молодих людей у віці від 14 до 18 років, які прагнуть обрати свій майбутній життєвий шлях після здобуття середньої шкільної освіти, перш ніж продовжувати навчання в інших навчальних закладах. Efterskole розділені за різними профілями й цільовими групами навчальних закладів: заклади з особливими потребами й спеціалізовані навчальні заклади з певним профільними предметами. Слід зазначити, що ці школи мають загальноосвітню спрямованість та оснащення демократичним громадянством молоді для управління викликами сучасного суспільства. В освітніх школах Efterskole розглядаються програми, що мають на меті підвищення незалежності студентів, критичного мислення, а також розвивають їх як демократичних і соціально свідомих громадян із глобальним світоглядом, що готові до різних життєвих викликів. Відзначається, що Efterskole допомагає старшокласникам будувати міцні дружні стосунки, розширювати горизонти й розвинути погляд на життя. Завдяки діалогу й активній взаємодії як студенти, так і викладачі цілодобово залишаються разом в освітній громаді: студенти працюють над визначенням власних індивідуальних потреб, інтересів, цінностей та особистості.

Самобутня педагогіка Efterskole сприяє розвитку почуття позитивних особистих стосунків, спільних цінностей і спільної відповідальності, створює сприятливі умови для розвитку соціальних і навичок міжособистісного спілкування, а також сприяє підвищенню автономності молоді й самосвідомих зрілих особистостей.

Важливими ознаками сучасної освітньої модернізації в Данії є інтернаціоналізація змісту навчання та відкритість освітньої системи, її інтеграція в європейський освітній простір, демократизація освіти, удосконалення підготовки учнівської молоді до вступу у світ праці.

Значущим є показ особливості датської системи освіти. У статті ми розглянемо наявні заклади.

Ключові слова: датські Efterskole, школа на все життя, освіта, відповідальність, всебічно розвита особистість, навички міжособистісної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Останнім часом в Україні простежується тенденція вивчення досвіду освітніх систем іноземних країн, особливо скандинавських. Багато науковців досліджують роботу освітніх закладів різних рівнів. Так, зокрема, феномен освіти Данії вивчали: Т. Десятов, А. Кузьминський, О. Огієнко, В. Рогінський, А. Роляк, Г. Сагач, Л. Сігаєва, Н. Шугалій і багато інших вчених і науковців.

Мета статті. З метою викладення теоретичних основ організаційно-педагогічних особливостей датської Efterskole будуть розглянуті такі цілі дослідження: 1) окреслення етапів системи середньої школи Данії; 2) короткий розгляд історії створення Efterskole в Данії; 3) дослідження профілю Efterskole; 4) аналіз та узагальнення педагогічної концепції Efterskole. Додаткові цілі дослідження:

1) розглянути етапи системи середньої школи Данії; 2) ввести в історичний експурс щодо створення Efterskole в Данії; 3) дослідити профілі Efterskole; 4) проаналізувати й узагальнити педагогічну концепцію Efterskole.

Виклад основного матеріалу. Сучасна українська загальноосвітня школа вимагає модернізації свого змісту й організації на шляху до ефективної інтеграції в глобальне освітнє середовище. Оптимізація процесу розв'язання цих питань стає можливою лише за умови критичного вивчення прогресивного педагогічного досвіду зарубіжних країн, зокрема Данії.

Нині Данія славиться передовим станом своєї системи освіти, що своєю чергою значною мірою сприяє високим стандартам соціального забезпечення. У країні надаються чудові можливості для

активного навчання та всебічного розвитку особистості молоді. Efterskole – це унікальна датська школа-інтернат, де учні у віці від 14 до 18 років можуть вибрати один, два або три роки, щоб закінчити початкову освіту. Водночас датська освітня система прагне бути демократичною, відкритою та гнучкою, забезпечуючи конкурентоспроможність у сучасному глобальному суспільстві. Згідно з Датським законом про школу 2014 року [2] є три основні цілі шкільного навчання, які полягають у такому: «1) кинути виклик усім учням розкрити свій повний потенціал; 2) зменшити значення соціального походження студентів для академічних результатів; 3) посилити довіру до школи й добробуту учнів шляхом демонстрації поваги до професійних знань і практичних навичок» [4, с. 18]. Шкільна освіта в Данії не лише орієнтована на результати навчання, але й вчителі намагаються сформулювати орієнтацію на самовдосконалення, самопізнання та інтерес до нового в молодих людей. У школах учнів цінують за їхні особисті якості й навички міжособистісного спілкування, що своєю чергою допомагає формувати впевненість в їхній майбутній соціальній ролі в суспільстві. Також слід зазначити, що в порівнянні з державними школами Efterskole має істотну свободу, наприклад, вибір предметів, методи навчання та підхід до навчання. Вони різняться в залежності від політичної, релігійної або педагогічної орієнтації школи. Свобода Efterskole гарантується істотними державними субсидіями як для шкіл, так і для студентів.

Шкільна система в Данії охоплює: обов'язкову фазу початкової та молодшої середньої освіти (дев'ять років навчання), що здійснюється в основному через державні муніципальні школи (Folkeskoles), та фазу середньої та вищої освіти (від двох до п'яти років навчання), що охоплюється загальним терміном «освіта молоді» (Ungdomsuddannelser).

Остання фаза пропонує цілий ряд програм для дітей віком від 16 до 19 років, що охоплюють дві сфери:

- 1) університетська підготовча освіта, що має право на доступ до вищої освіти;
- 2) професійні або технічні програми, спрямовані на прямий вихід на ринок праці [2].

У датській системі середньої освіти все влаштовано таким чином, що старшокласники не бояться йти у вищий навчальний заклад і не впадають у сум'яття, обираючи життєвий шлях. Це пов'язано з так званим післяшкільним навчальним закладом, датською мовою відомою як Efterskole (буквально від датського "postschool"). Як було вже зазначено раніше, Efterskole є різновидом інтернату, унікальним для Данії, де учні (датські й іноземні) у віці від 14 до 18 років можуть вибрати рік або навіть два роки навчання в молодшій середній школі перш

ніж продовжувати навчання в старшій середній школі. Тобто після закінчення обов'язкової освіти багато учнів не переходять прямо до середньої школи, а натомість вступають до Efterskole. Цей тип школи призначений для молодих людей, які ще не вирішили, чим хочуть займатися після школи, або які не повністю соціалізовані.

У статті ми вирішили використати датське слово Efterskole для адекватності перекладу. Це пояснюється тим, що в англійській мові існує термін Continuation High School («продовження середньої школи») як відповідний опис датської Efterskole. Однак термін Continuation High School в американській англійській мові є оманливим поняттям цілей і форми "Efterskole", що пропонує не лише академічні програми, а й профорієнтацію та консультування, допомогу в навчанні на роботі, працевлаштування, а також розвиток перспективи кар'єрного росту студентів. Тому термін Efterskole буде використаний у всій роботі для позначення цієї унікальної датської школи.

Перший ефтерскол був заснований близько 150 років тому. Школи були тісно пов'язані з Датською народною вищою школою та освітніми ідеями NFS Grundtvig (1789–1872 роки), які хотіли, щоб школи забезпечували освіту на все життя, а не формальне професійне навчання [1].

Далі ми вичерпно розберемо сьогоденний стан справ з Efterskole у Данії. Нині Efterskole – це приватна школа, яка отримує значну державну субсидію: близько 66% шкільного бюджету покривається центральним урядом, а 33% – батьками [3, с. 12]. Натеper у Данії понад 260 ефтерсколів, які залучають близько 28 500 студентів з усіх верств суспільства. Розмір цих шкіл коливається від 35 до 500 учнів, але в середньому він становить приблизно 100–120 учнів. Ефтерсколи пропонують глибоку освіту в таких галузях, як природничі науки, мистецтво, фізичне виховання, крім обов'язкових предметів загальної освіти, й готують молодь до дорослого життя шляхом підвищення рівня їхнього розвитку особистості [3, с. 11].

Більшість Efterskoles пропонують ті ж предмети й випускні іспити, що й державні школи, але багато з них зосереджені на спеціальних предметах, таких як фізичне виховання, музика або театр, або пропонують різні види спеціальної освіти.

Одна з речей, які є унікальними в Efterskole, – це відносини між вчителем та учнем. Вчитель несе відповідальність за навчання та спостереження за межами шкільних годин. Це означає, що вчителі й студенти разом цілий день із моменту, коли студенти прокидаються, та поки вони не лягають спати. Це часто породжує тісні, особисті й неформальні відносини між учнями й вчителями. Як результат, ця спільність і самобуття педагогіка сприяють відчуттю позитивних особистих стосунків і спільних цінностей, створюють сприятливі

умови для розвитку соціальних і міжособистісних навичок учнів, а також роблять їх більш автономними учнями й зрілими особистостями.

Визначна педагогічна концепція в Efterskole враховує теорію особистісного розвитку Гоннета, засновану на взаємодії, яка сприяє соціальному розвитку й вдосконаленню особистості студента [6, с. 187–201; 7, с. 122; 8]. Взаємодія своєю чергою пов'язана з трьома категоріями визнання: любов – враховує фізичні потреби й емоції, які задовольняють інші; права – стосується розвитку моральної відповідальності та, як наслідок, посилення моральної поведінки; солідарність – належить до розпізнавання особистих рис і здібностей через «соціальний засіб, який повинен бути здатним висловити характерні відмінності між суб'єктами людини загальнолюдським, а точніше – інтерсуб'єктивно, обов'язковим способом» [7, с. 122] – все це є важливим для розвитку позитивного ставлення до себе [6, с. 187–201; 7, с. 122]. Як зазначав Гоннет, «це лише завдяки кумулятивному набуттю базової впевненості в собі, самоповаги й самооцінки, що забезпечуються одна за одною, переживаючи ці три форми визнання, – що людина може прийти, щоб побачити себе або сама, безумовно, як автономна й індивідуальна істота й ототожнюватися зі своїми цілями й бажаннями». Бувши важливим для зміцнення самооцінки учнів і забезпечення їхньої самореалізації, визнання вважається важливим засобом оцінки чи поваги інших людей, а також є основним для саморозуміння. Ці висновки Гоннета [6, с. 187–201; 7, с. 122] забезпечили викладачів Efterskole трьома основними сферами педагогічного впливу: 1) афективна сфера освіти (співвідноситься з «формою визнання любові»), яка забезпечує інтерсуб'єктивність та емоційний досвід з іншими, зокрема й у цілому світі; 2) моральна сфера виховання (співвідноситься з «формою визнання прав»), що сприяє особистому морально-етичному вдосконаленню; 3) соціальна сфера освіти (співвідноситься з «формою визнання солідарності»), яка створює середовище для дружніх стосунків у дуже відкритий спосіб, створюючи нові дружні стосунки, завдяки яким учні формують впевненість у розвитку власної ідентичності, підвищуючи почуття власної гідності, а також відповідальність і турботу про інших.

Висновки і пропозиції. З огляду на вищезазначене, Efterskole забезпечує активну взаємодію, яка виходить далеко за межі класів і входить у різноманіття життя, яке сприяє широкій демократичній спільноті. Оцінюючи предметну компетентність, датські вчителі відзначаються побудовою демократичних відносин зі студентами й зосереджуються на навчанні громадянства й автономному навчанні [4, с. 17–34]. Пізні типи роботи, а саме групової та проєктної, дуже популярні в цих

школах із метою заохочення активної взаємодії учнів, а також зосередження уваги на їхньому особистому розвитку [9, с. 315–327]. Ще одним аспектом цього є те, що всі студенти виконують домашні завдання для себе й задля загального блага, а також співпрацюючи в парах і групах під час різних проєктних робіт.

Функціонуючи у формі школи-інтернату, Efterskole пропонує специфічну педагогічну систему, засновану на дотриманні правил і соціальних практик та їх повазі. Ця специфічна педагогічна система дозволяє студентам і викладачам будувати дружні стосунки в різних контекстах (наприклад, навчання, побут тощо) на основі активної та залученої співпраці. Навчальна взаємодія в Efterskole розгортається в багатьох різних рамках як усередині, так і поза класом із викладачами, які не просто викладають, вони дидактично представляють, проводячи значущу взаємодію. Викладачі також є справжніми співрозмовниками, які серйозно ставляться до питань, що виникають у молодих людей щодо їхнього життя та майбутнього, а також керують ними стосовно питань, на які вони, можливо, навіть не знають відповіді.

Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок, що датська система середньої освіти розроблена таким чином, що студенти мають більше можливостей розвивати свої таланти в різних академічних сферах. Ключові слова, що лежать в основі педагогіки Efterskole, – це всебічний розвиток особистості, міжособистісні навички й солідарність. У поєднанні зі специфічною педагогікою Efterskole створює сприятливі умови для академічного й соціального зміцнення студентів, а також робить їх більш автономними й зрілими.

У контексті досліджуваного питання обсяг подальших досліджень передбачає вивчення галузей і загальної освіти в Efterskole, а також використання педагогічних методів датськими викладачами у сфері цілісного розвитку особистості учнів з метою розгляду перспективних шляхів запозичення датських прогресивних ідей в освітнє середовище України.

Список використаної літератури:

1. Allchin A.M., Bradley S.A.J., Hjelm N.A., Schjørring J.H. Grundtvig in International Perspective: Studies in the creativity of interaction. Aarhus : Aarhus University Press, 2000. 209 p.
2. Danish Ministry of Education. Improving the Public School – overview of reform of standards in the Danish public school (primary and lower secondary education). Copenhagen : Danish Ministry of Education, 2014. 24 p.
3. Danish Ministry of Education. The Danish Free School Tradition. Copenhagen: Danish Ministry of Education, 2018. URL: <https://www.friskoler.dk/>

- fileadmin/filer/Dansk_Friskoleforening/Billeder_og_video/Eng_version/faelles_international_hefte_18_small.pdf.
4. Dorf H., Kelly P., Pratt N., Hohmann U. Varieties of teacher expertise in teaching. Danish language and literature in lower secondary schools. *Nordic Studies in Education*. 2012. No. 32 (1). P. 17–34.
  5. Efterskole Association. Lists of schools that focus on special subjects. 2018. URL: <https://www.efterskole.dk/en/In-english/Schoollists> (Accessed: 20 January 2019).
  6. Honneth A. Integrity and Disrespect: Principles of a Conception of Morality Based on the Theory of Recognition. *Political Theory*. 1992. No. 20 (2). P. 187–201.
  7. Honneth A. The Struggle for Recognition: The Grammar of Social Conflicts. Cambridge : Polity, 1995. 240 p.
  8. Honneth A. Disrespect: The Normative Foundations of Critical Theory. Cambridge : Polity, 2007. 296 p.
  9. McNess E. Culture, context and the quality of education: evidence from a small scale extended case study in England and Denmark. *Compare*. 2004. No. 34 (3). P. 315–327.
  10. Powell R. The Danish Free School Tradition: A Lesson in Democracy. Chichester, UK : Curlew Productions, 2001. 40 p.

Bondarenko O., Serheieva O. Danish Efterskole as a pedagogical phenomenon

This article focuses on the main changes in Danish educational institutions from the Second World War to the present day. It is analyzed the prospects for further development of these institutions in Denmark and around the world due to the universality of educational ideas derived from the Grundtvigian concept of lifelong learning. The article also highlights the unique pedagogy of the Efterskole school in Denmark, which demonstrates high-quality education for young people aged 14 to 18, who seek to choose their future life path after high school before continuing their education in other educational institutions. Efterskole is divided into different profiles and target groups of educational institutions with special needs and specialized educational institutions with specific profile subjects. It should be noted that these schools have a general – educational orientation and equipping young people with democratic citizenship to manage the challenges of modern society. Efterskole educational schools consider programs aimed at increasing students' independence, critical thinking, and developing them as democratic and socially conscious citizens with a global worldview, preparing for various life challenges. It is noted that Efterskole helps high school students build strong friendships, expand horizons and develop an outlook on life. Through dialogue and active interaction, both students and teachers stay together in the educational community around the clock: students work to identify their own individual needs, interests, values, and personality.

Efterskole's original pedagogy promotes a sense of positive personal relationships, shared values, and shared responsibilities, creates favorable conditions for the development of social and interpersonal skills, and enhances the autonomy of young people and self-conscious adults.

Important features of modern educational modernization in Denmark are the internationalization of the content of education and the openness of the educational system, its integration into the European educational space, the democratization of education, improving the preparation of young students to enter the world of work.

It is important to show the features of the Danish education system. In this article we will consider the existing institutions.

Key words: Danish Efterskole, school for life, education, responsibility, comprehensively developed personality, interpersonal skills.